Ч. 90 Субота 25 цьвітня (7 мая) 1898. Рік VIII

Виходить у Львові що дня (крім неділь і гр. кат. сьвят) о 5-ій годині по полудни.

Редакция і Адміністрация: улиця Чарнецкого ч. 8.

Письма приймають ся лиш франковані.

Рукописи звертають ся лиш на окреме жадане і за зложенем оплати почтової.

Реклямациї незапечатані вільні від оплати почтової.

НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

Додаток до „Ґазети Львівскої".

Передплата у Львові в аґенциї дневників пасаж Гавсмана ч. 9 і в ц. к. Староствах на провінциї:

на цілий рік зр. 2·40
на пів року „ 1·20
на чверть року „ —·60
місячно . . „ —·20
Поодиноке число 1 кр.

З почтовою пересилкою:

на цілий рік зр. 5·40
на пів року „ 2·70
на чверть року „ 1·35
місячно . . „ —·75
Поодиноке число 3 кр.

З Ради державної.

На вчерашнім засїданю палати послів поставив пос. Дашиньский внесене, щоби комісия леґітимацийна відбувала явно свої засїданя. Внесене відкинено 142 голосами против 121. Опісля розпочала ся дальше дебата язикова. Пос. д'Ельверт (лїберал) домагав ся знесеня розпоряджень язикових і сповненя нїмецких жадань. Аж тогди, коли то стане ся, будуть Нїмцї могли вернути до правильної парляментарної роботи. Він доказував, що розпорядженя язикові зробили австрийскій державі шкоду, котру відчують далекі поколїня. Нїмцї стоять при тій засадї, що лиш парлямент єсть компетентний до рїшеня спорів язикових. Правительство мусить мати якусь проґраму і якусь систему. Оно мусить поступати наперед не оглядаючись анї на право анї на ліво а коли би схотїло послухати підшептів Чехів і схотїло завести якесь инше право державне, то Нїмцї виступлять як один муж до борби.

Пос. Яворский заявив, що становище Поляків в справах народних і язикових в державі єсть історично автономічне. Стоїмо — казав бесїдник — на становищи, яке містить ся також в заяві правительства, що успішне залагоджене справи язикової не дасть ся перевести після якоїсь доктринерскої шабльони для всїх країв а виключно лиш з увзглядненем потреб людности в кождім краю окремо. Так само єсьмо переконані, що залагоджене сеї трудної справи може лекше настати в дорозї порозуміня межи поодинокими народами, замешкуючими краї австрийскі. Що-до питаня, хто єсть компетентним до законодайного управильненя справи язикової, чи Рада державна, чи сойми, то від давна суть в палатї двоякі погляди. Поляки були завсїгди автономістами і того становища будуть і нинї держати ся. Скоро же репрезентанти деяких країв і народів висунули гадку, що центральний парлямент єсть покликаний до управильненя справи язикової і тим способом сподївають ся полїпшити відносини парляментарні, то Поляки готові в інтересї народів і держави приступити до такої проби і взяти в нїй участь, але з застереженем свого автономічного становища.

Пос. Фурніє (лїберал) полємізував з пос. Яворским, закидаючи єму, що не сказав, в який спосіб він уявляє собі то порозуміне межи народами, яке має поправити відносини в Австриї. — По Фурнїрі промавляв пос. Шверґль іменем вірноконституцийної більшої посїлости. Бесїдник сказав, що приймає з вдоволенем заяву правительства, що парлямент єсть покликаний до управильненя справ язикових, а ще з більшим вдоволенем приймає критику розпоряджень язикових ґр. Баденїго. Партия бесїдника стремить до того, щоби як найскорше теперішна провізория закінчила ся і щоби раз законом заведено спокій в Чехії. Наконець заявив бесїдник, що єсть за вибором комісиї язикової.

Опісля промавляв пос. Іро з партиї Шенерера в дусї радикальнім і доказував, що до комісиї язикової не повинен війти анї один Нїмець. — Італїянець пос. д'Анджелї заявив, що Італїянцї годять ся на вибір комісиї язикової однакож з тим застереженем, що нїякий язик не буде признаний державним і що управнені жаданя Італїянців будуть увзглядненi. — Пос. Шепфер (давний член клерикальної партиї) сказав насамперед, що виступив для того з партиї, щоби піддирати всяку справедливу справу, хочби она виходила і від социялїстів. Він казав, що може бути, що комісиї язиковій удасть ся знести розпорядженя язикові і управильнити справу язикову, але комісия сама не єсть ще средством, бо може бути, що в нїй не прийде до згоди навіть щодо основних засад. Мимо того розпорядженя язикові мусять бути знесені. — По короткій бесїдї посла Булята з християньско-славяньского союза закрито засїданє.

Вісти полїтичні.

Відносини парляментарні знову заострили ся. Як зачувати, нїмецка лївиця стала домагати ся, щоби в маючій вибрати ся комісиї язиковій відбуло ся насамперед голосоване над резолюциями, жадаючими знесеня розпоряджень язикових. В виду того правиця не має охоти заходити ся около того, щоби прийшло до вибору комісиї.

Нинї вечером має відбути ся перше засїдане комісиї для справи обжалованя ґр. Баденїго і мабуть прийде до вибору нового предсїдателя позаяк ґр. Пальфі зрік ся предсїдательства.

4)

Антиллї і Багама.

II.

Доктрина Менро'го і панамериканізм. — Кей-Вест і єго укріпленя. — Жовта пропасниця в Західній Індиї. — Американьска фльота. — Куба, єї населене і богатства єї природи. — Істория Куби і господарка Ішпанців на острові. — Гаванна, Матанцас, Цієнфуеґос і другі міста на Кубі.

(Дальше).*)

Куба, остров великий і богатий, але знов не такий, щоби сама охота посїданя єго довела аж до війни. Зложили ся на то головно дві причини, а іменно згадана вже повисше заповідь Менро'го і панамериканьска ідея в Сполучених державах, а додали заохоту дуже важне положенє Куби, єї величина і єї богатства а наконець і шкоди у відносинах торговельних, роблені частими революциями на Кубі. Положене Куби єсть як-раз дуже догідне Сполученим державам до дальшого розвиваня панамериканьскої ідеї.

Досить кинути оком на карту Західної Індиї, щоби зміркувати, як важне місце займає Куба серед великих Антиллів. Західні провінциї Куби творять як би звязь межи півостровами Фльоріда і Юкатаном, а на полудневім заході замикає мехіканьский залив від полудневого караїбского море, отже розділяє американьске середземне море на дві дуже нерівні части. Коли би Куба мала велику фльоту, то могла би зовсїм опанувати приступ до мехіканьского заливу від полудня і від всходу; єї величезне побереже і многі догідні порти додали би великої сили тій державі, котра могла би тут держати свою фльоту. Від північно-всхідної сторони лежать перед Кубою багамскі острови, котрі дуже утрудняють плавбу великим кораблям. Головний рух корабельний іде длятого з одної сторони через т. зв. багамский канал попід Фльоріду, з другої через проїзд коло острова Крукед або т. зв. Крукед Пасаж, або через проїзд коло острова Маріована, щоби відтак звідси переплисти проливом Віндвард-Пасаж, положеним межи Кубою і островом Гаїті. Всї ті проїзди опановує Куба безпосередно, і на случай якої війни можна їх з Куби дуже легко замкнути. Але так само, хоч вже в меншій мірі, опановує Куба проїзд Мона межи Гаїті і Порторіко, і ту важну нинї дорогу корабельну, котра веде попри даньский остров Сьв. Томи. Положене Куби єсть отже таке, що оно дає можність в часї мира опанувати цїле американьске середземне море а підчас війни забезпечує добру оборону. А що значить запанувати на тім мори, сего учить істория від самого початку відкритя Америки. Західні Індиї були завсїгди найбільшим жерелом богатства Ішпанії і звідси розширила она була своє панованє і на Мехіко. Нехай лиш раз Сполучені держави запанують вповні на сїм мори, а скорше чи пізнїйше Мехіко, та середно-американьскі републики, мимо свого романьского елементу, готові, коли вже не зіллють ся з Сполученими державами, то станути вповні під їх впливом, а се в дальших наслїдках може мати і велике значіне для Европи.

Куба, як і всї Антиллї, творили колись перед многими тисячами лїт велике пасмо гір, котрих осередком був нинїшний остров Гаїті. Коли і які сили попереривали ті гори та поробили з них острови, годі знати; то лиш певна річ, що на всїх сих островах отже й на Кубі знаходять ся первістні, найдавнїйші скали, утворені силою вульканічною, як сиеніт, ґраніт і порфір, і они то творять тут головну масу гір. Верх тих скал знаходять ся поклади твердого вапняка. Найбільші гори на Кубі суть на полудньово-всхідпім кінци острова і тягнуть ся вздовж побережа та називають ся Сієра Масстра. Середина Куби єсть горбовата, а на побережах, осо́бливо на західних, суть багнисті долини, на котрих найчастїйше лютить ся жовта пропасниця. Глубина острова єсть здорова. Давнїйше були ті гори порослі лїсами, але Ішпанцї їх дуже винищили. В горах тих криють ся великі богатства, але доси мало їх ще використовують. На Кубі знаходить ся золото і срібло, але в малій скількости; за то єсть дуже богато міди а найбільше в по-

*) В попереднім фейлетонї через недогляд в коректї осталась погана похибка зміняюча правдиве значіне і длятого тут єї поправляємо. На першій сторонї в третім стовпци, в 16-ім рядку з долини має бути: „форт Тайльор" замість „порт Гайльор". Инші похибки як н. пр. „мурани" замість „мурини" і самі читателї легко зрозуміють.

Розійшла ся непотвержена ще доси чутка, що в Мадриді вибухла революция, що маршалка Мартінец-Кампоса убито а Саґаста уратував житє лиш тим способом, що сховав ся до анґлійскої амбасади. То однакож єсть річ певна, що в цілій Іспанії страшно заворушило ся і в многих сторонах прийшло до кровавої бійки.

З Ню-Йорку знов наспіла вість, що Американці під охороною корабля „Вільмінґтон“ висадили на Кубу два відділи американьского войска. Іспаньска кавалерия хотіла тому перешкодити, але стративши 60 людей мусіла уступити ся. — Контрадмірал Девей зажадав провіянту на три місяці і вугля; мабуть задумує якусь більшу акцию на Филипиньских островах. Коли наспіла перша вість від него до Вашінґтону, іменовано єго зараз адміралом.

Новинки.

Львів дня 6-го мая 1898.

— **Затвердженє вибору.** Є. Вел. Цїсар затвердив вибір п. Казим. Трачевского, властителя реальности в Бережанах, на маршалка тамошної ради повітової.

— **Є. Е. п. Маршалок краєвий** гр. Стан. Баденї виїхав вчера вечером зі Львова до Радехова.

— **П. Віцепрезидент краєвої Ради шкільної** др. Мих. Бобжиньский повернув вчера рано з Познаня до Львова.

— **На площи Каструм,** перед Народним Домом у Львові, на котрій стояв за польских часів долїшний замок, а пізнїйше, вже за австрийских часів, театр, розпічне ся вскорі будова великого міского промислового музею. Материяли вже звозять і приготовлюють площу.

— **Нове руске товариство релїґійне** повстало недавно у Львові. То товариство пань-Русинок носить назву: „Вінець почитательок Роспятого Ісуса Господа і Єго під хрестом страдаючої Матери Д. Марії“. Є се чисто релїґійне товариство, котрого цїлею є: загрівати себе і других до любови Роспятого Христа і Преч. Діви Марії. Крім щоденних коротких молитов, члени збирають ся кождої першої пятниці в місяци, в церкви сс. Василіянок, о годинї 4-ій по полудни. Там має бути коротка промова провідника на тему любови Христа, коротке читанє якоїсь книжки духовної, відтак спільна молитва, а на закінченє благословенє сьв. Дарами. В товаристві не дозволяють ся жадні жертви або складки, дозволені лиш приватні жертви до пушки товариства, що висить при дверех церкви, а евентуальні з сего гроші послужать на закупно книжок духовних для товариства. Провідником є сьвященик, назначений на рік Ем. Кардиналом. До товариства мож належати по скінченім 14 роцї. Гадку заложеня сего товариства молитви піддав паням сего року в часї реколекций о. Филяс. Доси вписало ся вже 72 пань. Товариство сьв. Ап. Павла прийшло молодому товариству в поміч, давши невелику запомогу на перше уряджене, заведене книг і т. п.

— **Реставрацийні роботи** коло церкви сьв. Николая у Львові в повнім ходї. Цїла церква в серединї заставлена від зводу аж до помоста руштованями, на котрих мулярі і каменярі трудять ся коло відновленя зводів і стїн. Роботи ідуть скоро наперед. Вікна будуть вставлені нові, в зелїзних рамах. Всьо, що доси викінчене, представляє ся красно. Всї мулярскі і каменярскі роботи мають бути скінчені до кінця червня с. р. Для знатоків і любителїв архітектури представляє ся та церков дуже замітною. Мальованє церкви розпічне ся аж на другий рік, бо стїни мусять перед тим добре висохнути. За всьо платить каса маґістрату, що єсть патроном тої церкви.

— **Зелїзниця з Люблина на Томашів до Белзця** розпічне ся небавом будувати. В той спосіб российскі зелїзницї сполучать ся з австрийскими зелїзницями, а шлях Львів-Белзець буде з часом належати до найбільше оживлених зелїзниць. Нова зелїзниця буде мати побічні шляхи до Замостя і Холму. Концесию на будову одержав гр. Замойский, котрий стоїть на чолї товариства акцийного з фондом 10 мілїонів рублїв.

— **Велике спроневіренє.** Гавриіл Рибін, бухгальтер ґр. Надежди Штенбок-Фермер в Петербурзї спроневірив 1 мілїон 800 тисячів рублїв і утїк з Росиї. Рибін мав российский паспорт виставлений дня 18 жовтня 1897 р. ч. 8055 і поїхав в напрямі Дрездна. В гончім листї пише слїдчий судия окружного суду в Петербурзї, що Рибін єсть мірного росту, біляв ий, з повним заростом на лици, ясних очий, високого чола і був елеґантно одїтий.

— **В Брідках,** львівского повіта, розпочинає ся дня 7 мая с. р. духовна місия під проводом оо. Василїян і скінчить ся дня 10 мая соборчиком. — Дня 18 мая відбуде ся в Брідках отворенє читальнї „Просьвіти“, на котре то торжество запрошено делеґатів зі Львова і п. В. Короля з економічним відчитом. Незадовго отвирає ся в тім селї і християньска крамниця.

— **Убийство з мести.** Федько і Василь Кобилюхи, селяни з Глинок, коло Любачева, напали в жовтни м. р. переходячого дорогою завзятого свого ворога Йосифа Питлика, аби пімстити ся на нїм за то, що суд признав родинї Питликів право ужиткувати ґрунт, полишений старим Питликом а обіймаючий 24 морґів, між тим як Федько Кобилюх, оженений з сестрою Питлика, не хотів допустити, аби другі дїти старого Питлика уживали батьківску спадщину. Отже оба брати Кобилюхи, стрітивши Питлика на дорозї, кинули ся на него, і поломивши єму ребра та розчерепивши голову, убили єго на місци. Потім ще знущали ся над трупом, а коли пересьвідчили ся, що Питлик вже не жиє, вирвали два соснові дручки із стирти і попихали ними наперед себе трупа якої чверть милї до річки Любачівки, аби єго там кинути у воду. Однако надійшов якийсь жид ловити риби і коли Кобилюхи побачили єго, утїкли. За то убийство стають тепер Кобилюхи перед судом у Львові. Розправа буде тревати три днї.

— **З Бродів** телеграфують, що від вчера горять там збіжеві магазини Ляндава і Розенгаля, положені коло зелїзничого двірця, в котрих єсть збіже млина Левенгерца, вартости 100.000 зр. Збіже обезпечене в товаристві „Дунай“ і „Ріуніоне Адріатіка“.

— **Огнї.** В місцевости Лашківска коло Черновець вибух передвчера в ночи пожар і при дуже сильнім вітрі знищив трийцять загород. З Черновець виїхала до огня огнева сторожа. Також президент краю бар. Бурґіньон явив ся на місци пожару.

— **Помер** о. др. Антін Креховецкий, римо-кат. парох в Залїзцях, брат нашого редактора п. Адама Креховецкого, вчера дня 5 мая, в 61-ім роцї житя.

Телеграми.

Льондон 6 мая. Бюро Райтера доносить з Порт Артура, що Росияни виладували там великий запас муніциї, шість 6-цалевих і вісім

лудневих сторонах. Крім того знаходить ся тут нафта і асфальт, камінний вуголь, величезні поклади ґіпсу, мармор, та всілякого рода инші минерали, але добуванєм їх тут дуже мало займають ся. Ростинність єсть тут полудпева, дуже буйна а земля дуже урожайна, але так мало єї використовують, ще ледви десятий процент цїлого острова єсть управлений. Зьвірята тут майже всї такі самі як і в цїлій Західній Індиї.

Цїла Куба стоїть під верховною властию ґенерал-ґубернатора, котрого резиденция єсть в Гаваннї. Остров дїлить ся під взглядом адмінїстрацийним на 6 провінций, названих після їх столиць: Гаванна (або Габана), Матанцос, Піналь дель Ріо, Пуерто Прінціпе, Санта Кляра і Сант-Хаґо де Куба. На острові єсть 13 великих міст, 12 місточок і богато сіл (Пуебльос), присілків та хуторів (Казеріяс). Побіч годівлї худоби і плянтаций кави, найбільшим жерелом доходу Кубанців суть плянтациї цукрової тростини і тютюну. Плянтациї кави називають ся тут: „кафеталес“ і они знаходять ся головно у всхідних сторонах острова; плянтациї цукрової тростини, заведені тут Іспанцями ще в 16 столїтю, називають ся; „інґеніос“, знаходять ся в північній части острова, де земля єсть червона, а плянтациї тютюну, звані: „веґас де табако“ суть в полудневих сторонах і займають там простір около 120 кільометрів довгий а до 30 широкий.

Ще десять лїт тому назад був плянтатор цукрової тростини на Кубі рівночасно і фабрикантом цукру. Інґеніо, що давало 2000 бочок цукру (около 1500 тон), уважало ся вже за велику плянтацию а властитель єї мав з неї двояку користь: яко плянтатор і фабрикант. Тростину управляло ся тогди очевидно найблизше фабрики, щоби кошти транспорту не були великі. Інґенії лежали в певнім віддаленю одні від других і давали собі взаїмно поміч в часї пожару або підчас нападу ворохобників. Тогди було ще невільництво і муринів висилано в поле до роботи під дозором узброєних людий. Муринам не давали нїякої платнї за роботу лиш харч та нужденне помешканє, отже робітник був дуже дешевий, а цїна цукру тростинового висока. Плянтатори заробляли тогди великі гроші мимо того, що мусїли оплачувати збройних наставників і платити великі податки. Час, в котрім виробляно цукор з тростини, називано „цафра“ і се була для плянтатора найважнїйша пора. Коли в іспаньскім парляментї підносили ся голоси, щоби преці вже раз знесено невільництво на Кубі, плянтатори казали, що они би на то пристали, лиш коби ще одна „цафра“ минула; їм здавало ся, що без невільників не обійдуть ся. Незадовго потім заведено патронат (то само що панщина); невільник перестав правно бути невільником, але за то робив панщину, котра однакож нічим не ріжнила ся від невільництва. Наконець знесено невільництво таки зовсім а для плянтаторів настали тяжкі часи. Та не на довго; в промислї цукровім настав на Кубі великий переворот. Замість муринів робили машини. Коли давнїйше добувано з тростини ледве 5 до 6 прц. цукру, при помочи машин добувано его вже 8 до 9 прц. Наконець научили ся плянтатори ще й зужитковувати вижимки з тростини цукрової — т. зв. „баяцо“ — на опал під машини до виробу цукру. Той „баяцо“ підсувано автомоматично під кітли, рівночасно пускано через то всї машини в рух і тростиною цукровою мелено тростину та варено рівночасно і цукор з неї.

Але так устроєні фабрики, щоби вийти на своє, мусїли в короткім часї варити богато цукру, і найменше інґеніо мусїло варити тепер в двоє тілько цукру, що давнїйше яке велике. Плянтациї отже не могли обмежати ся на найблизше окружене фабрики і остаточно плянтатори мусїли розширяти свої плянтациї та не могли їх вже самі дозорувати. Малі фабрики з часом поупадали, а плянтатори взяли ся вже лиш до самої управи і свою тростину або давали розмелювати в чужих фабриках, або таки просто продавали єї великим фабрикантам.

Сей новий спосіб фабрикациї вимагав і нового способу перевоження. Годї було вже обходити ся лиш з „карретами“, великими возами, до котрих запрягано по 3 або й 4 пари волів, а котрі одну фіру везли й пів дня до фабрики; отже побудовано зелїзницї, котрі возять по 20 до 30 возів тростини цукрової відразу до фабрики.

Нинї виробляє одно інґенію 25 до 30.000 міхів цукру; найбільша на Кубі фабрика, котрої властитель називає ся Емілїо Феррі, положена коло Ляс Круцес на північ від міста Ціенфуґос а звана Каракас, виробляє аж 130.000 міхів цукру. Друга фабрика, Констанция (властитель маркі de Apezteguia) і богато инших виробляють по 90 до 100.000 міхів. Щоби якась фабрика яко-тако могла удержувати ся, мусить на годину розмелювати бодай 1500 арробів тростини (арроба — давна вага іспаньска, уживана ще й нинї на Кубі, в Бразилїї і портуґальских кольонїях, — має 11 і пів кільо), і то без перерви, бо кожда перерва збільшає зараз кошти топлива, позаяк тогди не можна вже уживати баяца. Тростину цукрову звозить ся отже короткими зелїзницями приватними до фабрик і тут єї перерабляє ся. Але суть плянтатори в провінциї Санта Кляра, що продають аж до фабрик коло Матанцас, або й на відворот звідтам єї купують, після того як де яка цїна і як яка єсть потреба.

В часї коли жнуть цукрову тростину, сухе листє з неї вкриває землю досить грубою верствою, а тогди єсть велика небезпечність пожару, бо то листє горить як солома — недокурок папіроса може єго запалити — а до-

8-цалевих пушок та будують польну зелізницю, котра має сполучити форти.

Мадрид 6 мая. Два панцирні кораблї, два крайсери і три кораблї транспортові мають безпроволочно відплисти з Кадиксу, щоби прогнати Американцїв з Филипиньских островів та бомбардурати каліфорнійскі порти.

Переписка зі всїми і для всїх.

Оповістки.

Потрібний єсть безпроволочно ученик з висшої ґімназиї або академік яко учитель до приватиста з III. кл. ґімназ. На подані услівя відповідь дасть уряд парохіяльний в Хотинци почта Стубно, повіт Яворів.

Молодий, безженний дяк або піддячий одержить добру посаду. Близші услівя подасть уряд парохіяльний в Хотинци почта Стубно.

Всїм тим панам, що на оповістку в ч. 66 „Народ. Часоп." зголосили під адресою „Школа народна Воля Залеска", одвічено під знаками Н. Н., Е. Б. і П. Р. poste restante поза визначеним ними речинцем, що подає ся їм до відомости, бо може бути, що листи залягають на почтї. Також заявляє ся, що річ трактує ся на серіо. На один лист з хорошими стишками одвічено також стишками, котрі зачинають ся слїдує: „Тепер татку неси вістку до Станіславова; — пожелай му, най приїде, щаслива дорога!"

П. Л. в К.: Щоби карук міцно держав, треба передовсїм щоби дерево, котре ним карукує ся, було дуже сухе, а тогди він в сухім місци буде і без всякої домішки добре держати. Друга важна річ, щоби береги, котрими дерево закаруковує ся, були рівно і гладко згибльовані. Карук такий, котрий і у воді не пустить, робить ся так: Розпускає ся 24 ґрамів доброго столярского каруку і 12 ґр. рибячого каруку на мірнім огни в звичайнім (білім) пиві; до тої мішанини додає ся 10 ґр. добре переваренного льняного олїю і все добре перемішує ся. До ужитку розпускає ся той карук в пиві і держить по 4 годинах дуже міцно. Того чей не треба Вам казати, що дерево, котре карукує ся, треба добре стягати столярскими шрубами, бо просто лиш лїпити годї; тогди ніякий карук не буде міцно держати. Нам здає ся, що столярі додають до каруку просто лиш трошки переваренного олїю льняного—впрочім не знаємо; поінформуйте ся у якого столяря. Инший плинний карук, котрий дуже міцно держить, робить ся так: 100 частий (ґрамів) простого каруку варить ся через кілька годин в 260 частях води і додає ся до него 16 частий салїтрової кислоти (шайдвасер). Салїтрову кислоту купує ся в аптиці, але єї не кождому продають, бо то сильна отруя; она палить і длятого треба з нею осторожно обходити ся і держати під ключем. Однакож она не палить так сильно як вітриоль; коли єї розлити на руку, то лиш шкіра пожовкне а по якімсь часї зовсїм злущить ся, на полотнї або папери пороблять ся жовті плями а з тих відтак дїри, але розпущена з водою майже зовсїм не палить і єї уживають тогди до вибираня плям з чорнила на папери і полотнї. — **Н. П. в К.:** 1) Треба щоби так ухвалила рада громадска а тогди війт і писар мусять виконати ухвалу громадску. Ухвалу треба очевидно записати до протоколу з засїдань ради. Найлїпше при виборі війта і прийманю писаря уважати на то, щоби то були люди, котрі би щиро і охотно заступали інтереси громади під кождим взглядом. Однакож де громада не має почутя і розуміня свого інтересу, там не поможе навіть і найлїпший закон, бо ті, котрі мають єго виконувати, знайдуть в такій громаді завсїгди спосіб, щоби закон обійти. Одинокий спосіб на то лиш просьвіта і самосьвідомість громадян. — 2) Фахового підручника для писарів громадских нема нї руского нї польского. — **Н. С. у Львові:** Винаходу Щепаніка ми не виділи, отже й не можемо висказати свого суду о нїм; знаємо лиш то, що знають і другі з описів в ґазетах. Єго винахід має опирати ся на тім свойстві селєну, що він стає в міру того електричним, як впадає на него сьвітло сонця. То лиш можемо сказати, що берлиньскі круги технїчні відносять ся дуже недовірчиво до всїх винаходів Щепаніка і в них переважає то переконане, що Щепанік, може бути, впав на якусь ідею, але она поки що єсть лиш ідеєю, котру використано зараз фінансово, і надано її великого розголосу длятого, щоби зібрати відповідний капітал на дальші проби; чи они удадуть ся і доведуть до якогось доброго успіху то инша річ. На случай неудачі даний капітал очевидно пропаде, бо він даний як би на льотерию: або винахід дїйстно удасть ся і капіталїсти виграють, або він не удасть ся і капітал пропадає без всякої претенсиї до того, хто єго бере. Додати тут потреба, що Щепанік подав ще одну гадку — новий винахід — котрий теоретично можливий, але в практицї не до переведеня. Він предкладає ставити шини під зелізниці так, щоби їх о половину менше було потреба як доси, отже каже так: Замісць двох рядів шин одна за другою без перерви, можна би ставити перериванї шини в той спосіб, що між двома кусниями шин з одного боку єсть перерва, а з другого боку на проти тої перерви єсть шина так довга як та перерва проти неї. Віз, що котить ся по шинах, стоїть двома колесами на двох проти себе положених шинах третим колесом на шинї з одного боку а четверте іде по перерві, раз з одного боку, другий раз з другого; рівновага на возі може бути удержана а через перерви заощаджує ся половину шин. Щоби колеса на зачіпали об перервані шини радить він робити шини загинані в долину. — **В. Поп. Буч.:** До якого іспиту інтелїґенцийного? Ви маєте мабуть на гадцї войско. Вимагає ся більше менше знаня тих предметів і в такім обємі як учать у висших клясах шкіл середних, з виїмкою латини і греки. Подавати треба до комісиї іспитової при корпусних командах у Львові, Перемишли або Кракові. — (Дальші відповіди пізнїйше).

☞ (Просимо присилати питаня лиш на імя редактора **Кирила Кахникевича**, а не присилати анї марок, анї карт кореспонденцийних до відповіди.

сить лиш слабого вітру, щоби огонь розніс ся на широкі простори. Отже навіть в часї мира звожене тростини цукрової і єї переробльоване — цафра — дають плянтаторам не мало труду і клопоту, а що-ж тогди, коли ворохобники загрозять, що будуть палити, коли плянтатори не зложать їм жаданої суми?! А они мають троякий спосіб, щоби не допустити цафри: або розбивають машини у фабриках так, що не можна вже робити, або палять поля, або наконець ушкоджують зелізницї та валять мости під ними. В послїднім случаю можна би ще переладовувати тростину цукрову на инші вози; але ніяка фабрика не має потрібного до того подвійного числа ваґонів, а відтак і через саму ту роботу тростина би так подорожіла, що не оплатилось би робити цукор з неї при теперішних цїнах цукру. А остров Куба жиє як звістно головно з вивозу цукру; коли не може єго вивозити, то легко собі подумати, яка може там настати нужда. Місяцї грудень, січень і лютий суть під тим взглядом найважнїйші і тогди судьба острова висить лиш на волоску.

Другим важним для Куби артикулом торговельним єсть тютюн. Сама Куба потребує єго богато, бо там від малого до великого всї курять: дїти, мужчини і женщини. Обчислено, що на самій Кубі викурюють річно 1825 мілїонів штук циґар, або 5 мілїонів на день! Продукция тютюну на Кубі збільшає ся з кождим роком. Доброта тютюну зависить тут головно від положеня плянтаций а відтак і від погоди. Найлїпший тютюн продають ще на пни до найперших домів торговельних в Гаваннї, так що новим закупникам і фабрикантам европейским дуже трудно дістати товар. Заграничний купець навіть не безпечний від обманьств. Фактом єсть, що н. пр. в 1854 р. вироблено з заграничного тютюну (з Порторіко) в самій Гаваннї 264 мілїонів штук циґар і продано їх за правдиві циґара Габана, підчас коли з кубаньского тютюну вироблено лиш 251 мілїонів штук. Тютюн на Кубі продають або вже в готових циґарах і папіросах або краяний в пачках або наконець в самім листю в папушах. Сего послїдного уживає дуже богато европейских фабрик до завиваня циґар, щоби їм надати вигляд правдивих „Габана". З сего можна вже зрозуміти, як рідкі мусять бути у нас правдиві циґара кубаньскі, та що не одно циґаро, яке викурює ся в Европі, єсть фальшоване та що оно й не виділо Куби, хиба може що найбільше лиш той листок, що на нїм зверха.

Торговля цукром могла би мати для Куби велике значінє, як би не великий податок, який Ішпанія на сей продукт накладає і як би визіз єго до Сполучених Держав був приступнїйший. Американьскі богачі зміркували важніесть цукрових плянтаций на Кубі для себе і се було одною з тих причин, що головно они в сенатї і палатї репрезентантів Сполучених Держав перли до війни з Ішпанією.

З инших продуктів займають виднїйше місце на Кубі ще мід і віск, котрий вивозять головно до Сполучених Держав і до Німеччини, шкіри і дерево (іменно кедрину, котру вивозять до Гамбурґа і Бремы). Збіжа на Кубі управляють дуже мало, найбільше кукурузи, котра єсть поживою для широких мас населеня острова. Для розвою Куби найгірше то, що ішпаньске правительство доси зовсїм не дбало про розвій рільного господарства та про добрі комунікациї. Великі простори землї лежать відлогом і що найбільше служать за пасовиска. Доріг та мостів на них нема майже ніяких хиба ті, що їх люди самі собі виїздять та витолочать, а мостя заступають ся далекими обїздами. Зелїзниць по правдї єсть досить, але они суть в руках приватних і служать головно лиш фабрикам для перевозу продуктів до переробу.

(Дальше буде).

За редакцию відповідає: **Адам Креховецкий.**

ІНСЕРАТИ.

З друкарні В. Лозиньского під зарядом В. І. Вебера.